

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
МАРІУПОЛЬСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
Кафедра педагогіки та освіти

ЗАТВЕРДЖЕНО

в.о. зав.кафедри

педагогіки та освіти

Задорожна-Князюк Л.В.

Л.В. Задорожна-Князюк

Протокол засідання Кафедри

№ 1 від 30.09.2017

Схвалено Вченою радою ФІМ
Протокол № 1 від 26.09.2017

КОМПЛЕКС НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

ОСВІТНІЙ МЕНЕДЖМЕНТ

підготовки Магістра

Галузь знань

01 Освіта

03 Гуманітарні науки

Спеціальність

014 «Середня освіта

032 Історія та археологія

Спеціалізація

014.01 Українська мова та література

014.02 Мова і література (із зазначенням мови)

014.03 Історія

Освітньо-професійні програми

«Мова та література (англійська)», «Мова та література (німецька)», «Мова та література (російська)»,

«Українська мова та література», «Історія»

Автор: І.В.Соколова, професор кафедри педагогіки та освіти

Маріуполь - 2017 рік

ЗМІСТ КНМЗНД

Навчальна програма дисципліни.....	3
Робоча програма навчальної дисципліни.....	12
Навчальний контент.....	20
Методичні рекомендації до проведення практичних (семінарських) занять і самостійної роботи	24
Засоби діагностики навчальних досягнень студентів	25
Перелік навчально-методичних посібників, технічних засобів навчання.....	29
Інформаційні матеріали бібліотеки по забезпеченню навчальними підручниками (посібниками) з дисципліни.....	30

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Маріупольський державний університет
Факультет іноземних мов
Кафедра педагогіки та освіти

ОСВІТНІЙ МЕНЕДЖМЕНТ

ПРОГРАМА
навчальної дисципліни

підготовки Магістра

Галузь знань
01 Освіта
03 Гуманітарні науки

Спеціальність
014 «Середня освіта»
032 Історія та археологія

Спеціалізація
014.01 Українська мова та література
014.02 Мова і література (із зазначенням мови)
014.03 Історія

Освітньо-професійні програми
«Мова та література (англійська)», «Мова та література (німецька)», «Мова та література (російська)»,
«Українська мова та література», «Історія»

Маріуполь - 2017 рік

РОЗРОБЛЕНО ТА ВНЕСЕНО Маріупольський державний університет

РОЗРОБНИК ПРОГРАМИ: доктор педагогічних наук, професор кафедри педагогіки

та освіти **Соколова Ірина Володимирівна**

Затверджено кафедрою педагогіки та освіти Маріупольського державного університету, протокол №1 від 30 серпня 2017 року

Обговорено та рекомендовано до затвердження вченою радою факультету іноземних мов Маріупольського державного університету « 26» вересня 2017 року, протокол № 1

ВСТУП

Програма вивчення навчальної дисципліни “Освітній менеджмент” складена відповідно до освітньо-професійної програми підготовки здобувачів вищої освіти ОС магістра галузей знань 01 Освіта, 03 Гуманітарні науки; для спеціальностей 014 Середня освіта, 032 Історія та археологія; спеціалізацій 014.01 Українська мова та література, 014.02 Мова і література (із зазначенням мови), 014.03 Історія; для освітньо-професійних програм «Мова та література (англійська)», «Мова та література (німецька)», «Мова та література (російська)», «Українська мова та література», «Історія».

Предметом вивчення навчальної дисципліни є сукупність функцій, принципів, методів, освітнього менеджменту.

Міждисциплінарні зв'язки: педагогіка, педагогіка вищої школи, компаративна педагогіка, психологія, методологія і організація наукових досліджень.

Тривалість курсу: 1 семестр.

На вивчення навчальної дисципліни відводиться 90 годин / 3 кредити ECTS.

Програма є авторською. *Зміст програми визначено з урахуванням досвіду науково-педагогічної діяльності лектора; наукових і методичних праць, в яких викладено результати багаторічних наукових пошуків автора.*

Зміст навчального курсу “Освітній менеджмент” укладено з урахуванням:

- структурно-логічної схеми підготовки бакалавра із кваліфікацією вчителя, яка передбачала опанування здобувачами вищої освіти дисциплінами психолого-педагогічного циклу (загальна педагогіка, психологія, методика виховної роботи, методика навчання предмету);
- профілів освітньо-професійних програм підготовки вчителя (викладача) за спеціальністю «Середня освіта».

Програма навчальної дисципліни складається з таких **змістовних модулів:**

ЗМ 1. Теоретичні основи управління в освіті.

ЗМ 2. Основи інформаційного і кадрового менеджменту в освіті.

ЗМ 3. Стратегічний і інноваційний менеджмент в освіті.

1. МЕТА ТА ЗАВДАННЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

1.1. Метою викладання навчальної дисципліни “Освітній менеджмент” є формування у менеджерів освіти сучасного управлінського мислення та системи спеціальних знань у галузі освітнього менеджменту; формування розуміння концептуальних основ системного управління закладами освіти; набуття умінь аналізу внутрішнього та зовнішнього середовища закладу освіти, прийняття адекватних управлінських рішень.

1.2. Основними завданнями вивчення дисципліни є :

- Формування поняття про освіту як цілісну синергетичну систему; про управління як суспільне явище, соціальний феномен, галузь знань;
- усвідомлення ієрархії рівнів управління освітою, сутності управлінської діяльності менеджера;
- розвиток потреби займатися управлінською діяльністю і усвідомлення її професійної та соціальної значущості.

Зміст та характер завдань, що застосовуються в процесі опанування змістових модулів, здебільшого мають професійно-предметну спрямованість, сприяють розвитку творчого мислення здобувачів вищої освіти – вчителів, викладачів, потенційних менеджерів освіти.

1.3. По завершенні вивчення дисципліни здобувачі вищої освіти повинні :

Знати:

➤ Термінологічний апарат освітнього менеджменту як галузі знань і навально дисципліни;

- нормативно-правову базу розвитку і реформування освіти в Україні;
- теоретичні основи освітнього менеджменту; принципи і підходи до управління освітою на різних рівнях: державному, регіональному, інституційному;
- функції суб'єктів управління освітою; колегіальних органів управління закладом освіти;
- етичні аспекти управлінської діяльності ;
- методи управління при вирішенні освітянських задач, можливості і умови їх застосування для підвищення ефективності управлінської праці, формування корпоративної культури у закладі освіти, функції регулювання та організації;
- функції маркетингу в освіті; принципи і умови організації маркетингового дослідження в освіті; технологію проведення маркетингового дослідження ринку освітніх послуг у мікрорайоні закладу освіти;
- особливостей управлінської (інноваційної) діяльності менеджера в освіті.
- ділові папери керівника закладу освіти.

Вміти:

- *Аналізувати:* основні напрями реформування освіти в Україні, проблеми і недоліки модернізаційних процесів; компоненти управлінської діяльності; діяльність закладу освіти як соціальної системи за різними методиками; фактори, що впливають на формування освітньої політики держави, а також у конкретному регіоні, місті, районі.
- *Проектувати:* стан розвитку навчального закладу, системи управління персоналом, програми досліджень з використанням SWOT, STEP тощо технологій.
- *Складати* програму маркетингового, моніторингового дослідження; конкретизувати зміст роботи на кожному з етапів.
- *Проводити:* маркетингові дослідження ринку освітніх послуг у мікрорайоні закладу освіти; моніторингові дослідження відповідно до цільного призначення.
- *Визначати:* стадії процесу прийняття та реалізації управлінських рішень; методи управління з урахуванням педагогічної ситуації; умови реалізації управлінських завдань для продуктивної праці персоналу школи, творчого зростання педагогів.
- *Працювати:* з різними джерелами інформації, у т.ч. з використанням Інтернет – ресурсів, нормативними документами; на платформі Moodle, виконуючи завдання для самостійної і індивідуальної роботи.

Програмні результати вивчення навчального курсу для здобувача вищої освіти

- Здатність працювати у нормативно-правовому полі законодавства України, здійснювати нормативно-правові процедури в управлінській діяльності на основі знання теорії освітнього менеджменту;
 - Здатність використовувати методи управління закладом освіти, виходячи зі стратегічних і тактичних цілей його розвитку;
- Здатність критично осмислювати знання про управління освітою в Україні, визначаючи позитивні тенденції, негативні наслідки;
- Здатність аналізувати стилі керівництва закладом і рівні спілкування команди педагогів і учнів.

2. ІНФОРМАЦІЙНИЙ ОБСЯГ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Змістовний модуль 1. Теоретичні основи управління в освіті

Пізнавальні цілі: відтворити термінологію з освітнього менеджменту; визначити рівні, функції освітнього менеджменту; пояснити різницю між рівнями управління освітою в Україні; класифікувати джерела розвитку освіти; аналізувати компоненти управлінської діяльності;

застосувати принципи управлінської діяльності у професійній діяльності керівника; пояснити різницю між різними структурами управління, ілюструвати різницю між принципами адміністрування і управління закладом освіти; порівняти та зіставити функції колегіальних органів управління закладом освіти; обґрунтувати значення громадського (учнівського) самоврядування у закладі освіти; *наочно відобразити: а) структуру управління освітньою галуззю Маріуполя або окремого району Донецької області; б) профільним закладом освіти (за вибором здобувача).*

Емоційні цілі: проявляти бажання дискутувати зі здобувачами щодо ефективної діяльності органів управління освітою; зважати на управлінські завдання, пов'язані з високим рівнем змін у галузі освіти.

Зміст. Менеджмент, управління в освіті, освітній менеджмент: основні підходи до тлумачення понять. Рівні, функції освітнього менеджменту. Типи менеджменту в освіті: інформаційний, стратегічний, кадровий, інноваційний. Принципи управління.

Рівні управління освітою в Україні. *Функції виконавчих органів влади щодо управління освітою. Державно-громадське управління освітою. *Структура органів управління освітою в Маріуполі.

Управління і адміністрування закладом освіти. Адміністрування в освіті: принципи, особливості.

*Основні функції колегіальних органів управління закладом освіти. Наглядова (громадська, батьківська) рада. Педагогічна рада закладу освіти як колективний орган управління: функції (планово-прогностична, мотиваційно-цільова, інформаційно-аналітична, діагностична, комунікаційна, методична). *Громадське самоврядування у закладі освіти. *Призначення учнівського самоврядування у закладі освіти. особливості організації учнівського самоврядування.

Компоненти управлінської діяльності. Принципи управлінської діяльності (прогностичності внутрішкільного управління; єдності державних і внутрішкільних механізмів управління; демократизації і гуманізації управління; раціонального поєднання централізації і децентралізації; єдності єдиноначальства і колегіальності; інформаційної достатності; системності в управлінні). Ефективність управлінської діяльності.

Змістовний модуль 2. Основи інформаційного і кадрового менеджменту в освіті

Пізнавальні цілі: тлумачити основні поняття; характеризувати інформаційні ресурси; визначати і аналізувати основні тенденції і напрями реформування освіти в Україні; сформулювати і оцінити проблеми щодо проведення реформ на різних рівнях освіти; аргументувати необхідність застосування різних видів управлінської інформації; визначити місце менеджера в системі освіти; назвати причини, які перешкоджають ефективній діяльності менеджера освіти.

Емоційні цілі: позитивно сприймати зміни у системі освіти України, демонструючи знання з проблеми, обґрунтовано пояснювати необхідність перетворень у галузі освіти; проявляти бажання щодо застосування різних джерел інформації, зокрема виконання завдань для самостійної і індивідуальної дослідницької роботи на платформі Moodle; *проаналізувати веб-сайти закладів освіти Маріуполя, визначити переваги і недоліки щодо позиціонування закладу освіти на ринку освітніх послуг.*

Зміст. Інформаційне управління. Види інформаційних ресурсів. Управлінська інформація. Типи та категорії управлінської інформації. Джерельна база розвитку освіти в Україні. *Закони України «Про освіту, «Про вищу освіту». *Нормативно-правові документи, що регламентують діяльність органів управління освітою.

Основні напрями реформування освіти в Україні. Концепція Нової української школи
Інформаційний консалтинг. *Сучасний веб-сайт закладу освіти.

Менеджер в освіті: роль, функції. Умови і критерії ефективності діяльності менеджера в освіті.

Етичні аспекти управлінської діяльності. Стилі і рівні спілкування керівника з підлеглими.

Поняття про лідерство та управління (керівництво). Типи лідерів. Концепція лідерства. Кар'єрний професійний розвиток персоналу.

Змістовний модуль 3. Стратегічний і інноваційний менеджмент в освіті

Пізнавальні цілі: визначити і охарактеризувати типи, фактори стратегічного управління в освіті; пояснити різницю між функціями і принципами маркетингу в освіті; визначити і проаналізувати методи управління, функції регулювання та організації; визначити та проаналізувати наукові й нормативно-правові ознаки менеджменту інновацій; пояснити політичне і соціальне значення концепції Нової української школи; *розробити проект Нової школи на основі проведеного SWOT аналізу ринку освітніх послуг у мікрорайоні школи (районі міста).*

Емоційні цілі: підтримувати зв'язки з громадськістю для покращення іміджу закладу освіти.

Зміст. Типи, фактори стратегічного управління в освіті. Сутність і специфіка стратегічного управління. Середовище закладу освіти. Мікро, макрофактори, що впливають на середовище закладу освіти. SWOT аналіз в освіті.

Маркетинг в освіті. Функції і принципи маркетингу в освіті. *Маркетингове дослідження: вимоги та умови проведення. Технологія проведення маркетингового дослідження. Алгоритм дій керівника щодо проведення маркетингового дослідження.

Стратегічне планування та його основні переваги.

Методи управління (економічні, організаційно-розпорядчі, соціально-психологічні): призначення, особливості застосування, недоліки. Особливості реалізації основних функцій освітнього менеджменту: регулювання та організації. Підпорядкування. Стабілізуючі впливи. Стабілізуюче регулювання. Розпорядчі впливи. Розпорядче регулювання. Дисциплінарні впливи. Дисциплінарне регулювання.

Управлінське рішення: сутність, класифікація, умови.

*Поняття про інновації в освіті, інноваційну діяльність. *Види інновацій. Менеджер освіти і інновації в освіті. Особливості інноваційної діяльності керівника у контексті сучасних трендів розвитку освіти в Україні.

3. РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

1. Даниленко Л.І. Інноваційний освітній менеджмент: Навч. Посібник. – К.: Главник, 2006. – 144 с.
2. Даниленко Л.І. Менеджмент інновацій в освіті. – К.: Шкільний світ, 2007. – 120 с.
3. Галіцина Л.В. Керівник : мистецтво стратегії і тактики / Людмила Галіцина . – К.: Шк. світ, 2010. – 128 с .
4. Демчук В . С. Основи освітнього менеджменту . – К .: Ленвіт , 2007. – 263 с.
5. Єльнікова Г.В. Основи адаптивного управління: (тексти лекцій) / Г.В.Єльнікова. – Х.: Видавн. група "Основа", 2004. – 128 с. – (Сер. "Б-ка журн."Управління школою"; Вип. 3 (15)).
6. Карамушка Л.М. Психологія управління закладами середньої освіти. - К.:Ніка-центр, 2000.-332 с.
7. Крижко В.В. Теорія та практика менеджменту в освіті. – Запоріжжя: Просвіта, 2003. – 272 с.
8. Левченко, Л. С. Стратегічний менеджмент навчального закладу [Текст] : навчально-методичний посібник / Л. С. Левченко ; Сумський державний педагогічний університет ім. А. С. Макаренка, Інститут педагогіки і психології. – Суми : Видавництво СумДПУ ім. А. С. Макаренка, 2011. – 140 с.

9. Мороз, І. В. Менеджмент і маркетинг в освіті [Текст] : навч.-метод. посібник / І. В. Мороз ; Переяслав-Хмельницький ДПУ. – К. : Освіта України, 2005. – 141 с.
10. Освітній менеджмент : Навч. посібник /За заг. редакцією Л.І.Даниленко, Л.М.Карамушки. – К. : Шкільний світ, 2003. – 400 с.
11. Пшенична, Л. В. Менеджмент в освіті [Текст] : навчально-методичний посібник / Л. В. Пшенична ; Міністерство освіти і науки, молоді та спорту України, Сумський держ. пед. ун.-т ім. А. С. Макаренка. – Суми : ВВП «Мрія» ТОВ, 2012. – 214 с.
12. Свидрук І. І. Креативний менеджмент. Навч. посіб. – К.: Центр учбової літератури, 2012. – 224 с.
13. Хриков, Є. М. Управління навчальним закладом [Текст] : навч. посібник / Є. М. Хриков. – К. : Знання, 2006. – 365 с.

Додаткова література

14. Коломінський Н. Л. Психологія менеджменту в освіті (соціально-психологічний аспект): [Монографія]. – МАУП, 2000. – 286 с.
15. Конаржевский Ю. А. Педагогический анализ учебно – воспитательного процесса и управления школой. – М., Педагогика, 1986. – 144 с.
16. Крижко В.В., Павлютенков Є.М. Менеджмент в освіті. – К.: 1998. ІЗМН. – 192 с.
17. Мармаза О.І. Менеджмент в освіті: дорожня карта керівника. – Х.: Видав. група „Основа”, 2007. – 448 с.
18. Мескон М.Х., Альберт М., Хедоури Ф. Основы менеджмента: Пер.с англ. - М.: Дело, 1992. - 702 с.
19. Цехмістрова, Г. С. Управління в освіті та педагогічна діагностика [Текст] : навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів / Г. С. Цехмістрова, Н. А. Фоменко. – К. : Слово, 2005. – 277 с.

Авторські наукові праці

1. Соколова І.В. Теорія і практика вищої освіти : навчальний посібник– 2016. – 332 с.
2. Соколова І.В. Поняттєво-термінологічний апарат педагогічного дослідження: джерельна база // Педагогічний процес: теорія і практика (серія: педагогіка) № 2 (53), 2016. – С. 14–20.
3. Соколова І.В. Управління вищою освітою у зарубіжних країнах \ \ Неперервна професійна освіта: теорія і практика : наук.-метод. журн. – К., 2014. – Вип. 3/4. – С. 30–38.
4. Соколова І. В. Джерельна база дослідження освітнього менеджменту в Україні // Освітній менеджмент: теорія і практика: зб. наук. праць / за заг. ред. І. В. Соколової, О. Б. Проценко. – Маріуполь: МДУ, 2014. – С. 5-22.
5. Соколова І.В. Інновації в освіті України / І. В. Соколова // Освітній менеджмент: теорія і практика. зб. наук. праць / за заг. ред. І.В. Соколової, О.Б. Проценко. – Маріуполь: МДУ, 2015. – Вип. 3. – С. 6-18.
6. Соколова І.В. Середня освіта України: сучасний стан і перспективи розвитку Фондові лекції з дисциплін соціально-гуманітарної, професійної та педагогічної підготовки магістрів спеціальності «Управління навчальним закладом): наук. видання / за заг. ред. І.В.Соколової, Л.В.Задорожної-Княгницької. – Ч. III (Міждисц. випуск). – Маріуполь : МДУ, 2015. – С.60-79.
7. Соколова І. Моніторинг в освіті: сучасний контекст і технологія проведення // Освітній менеджмент: теорія і практика : зб. наук. праць / за заг. ред. І.В.Соколової, Л.В.Задорожної-Княгницької. – Маріуполь: МДУ, 2016. – 185 с. – С.72-83.

4. **Форма підсумкового контролю** успішності навчання: залік (3 семестр), іспит (2 семестр).

5. Засоби діагностики успішності навчання: поточне опитування, тестування; оцінка за виконаний проект; педагогічне есе; модульна контрольна робота, залік (іспит).

Для опанування змістовими модулями застосовують **методи навчання:** реферування фахової літератури за темами; складання тез доповідей (тезисного плану) за опрацьованим матеріалом лекцій; написання педагогічного есе; підготовка мультимедійних презентацій; підготовка Web-Quest за матеріалами змістових модулів; моделювання; проектування.

НАВЧАЛЬНИЙ ГЛОСАРІЙ

- *Аксіологія* аксіологічний підхід в освіті; *Акмеологія* акмеологічний підхід в освіті
- *Діяльність*, види діяльності, компоненти діяльності, управлінська діяльність
- *Заклад освіти*
- *Інновація* в освіті;
- *Кар'єра*, кар'єрний розвиток; *Кваліфікація*, дескриптори кваліфікацій, Європейська рамка кваліфікацій, Європейська система кваліфікацій, Національна рамка кваліфікацій, підвищення кваліфікації
- *Компетенція*; *Компетентність* (управлінська)
- *Лицензування* освітньої діяльності
- *Маркетинг*, маркетингове дослідження, маркетинг ринку освітніх послуг; *Менеджмент* інноваційний, інформаційний, кадровий, освітній, стратегічний; функції освітнього менеджменту; *Менеджер* освіти; *Метод* управління, *Моніторинг*, педагогічний моніторинг
- *Освітня діяльність*; *Освітня політика*; *Освітня послуга*, *Освітній округ*
- *Управління*, державне управління, державно-громадське управління, державні органи управління освітою, механізми державного управління, рівні управління, система державного управління, управління освітою, управління навчальними закладами
- *Якість* менеджмент якості освіти, стандарти якості освіти, якість освіти, управління якістю.

Маріупольській державний університет
Кафедра педагогіки та освіти

ЗАТВЕРДЖЕНО
в.о. зав. кафедри
педагогіки та освіти
Задорожна-Княвчицька Л.В.
Протокол засідання кафедри
№ 1 від 30.09.2017

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

ОСВІТНІЙ МЕНЕДЖМЕНТ

підготовки Магістра

Галузь знань

01 Освіта

03 Гуманітарні науки

Спеціальність

014 «Середня освіта»

032 Історія та археологія

Спеціалізація

014.01 Українська мова та література

014.02 Мова і література (із зазначенням мови)

014.03 Історія

Освітньо-професійні програми

«Мова та література (англійська)», «Мова та література (німецька)», «Мова та література (російська)»,

«Українська мова та література», «Історія»

Маріуполь - 2017 рік

Робоча програма з дисципліни «Освітній менеджмент» для студентів Галузі знань 01 Освіта, 03 Гуманітарні науки; Спеціальності 014 Середня освіта, 032 Історія та археологія; Спеціалізації 014.01 Українська мова та література, 014.02 Мова і література, 014.03 Історія; Освітньо-професійні програми «Мова та література (англійська)», «Мова та література (німецька)», «Мова та література (російська)», «Українська мова та література», «Історія» – Маріуполь, МДУ. – 13 с.

Розробник: Соколова І.В., доктор педагогічних наук, професор кафедри педагогіки та освіти

© Соколова Ірина Володимирівна, 2017 рік

1. ОПИС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Найменування показників	Галузь знань, напрям підготовки, освітній рівень	Характеристика навчальної дисципліни	
		денна	заочна
Кількість кредитів – 3	Галузі знань	нормативна	
Модулів - 3	01 Освіта	Рік підготовки	
Змістових модулів – 3	03 Гуманітарні науки	1-й	1-й
ІНДЗ - проекти	Спеціальності	Семестр	
Загальна кількість годин - 90	014 Середня освіта 032 Історія та археологія	1-й	1-й
Тижневих годин для денної форми навчання: Аудиторних – 4 Самостійної роботи студента – 3	Спеціалізації 014.01 Українська мова та література 014.02 Мова і література (із зазначенням мови) 014.03 Історія	Лекції	
	Освітньо-професійні програми	14	6
	«Мова та література (англійська)», «Мова та література (німецька)», «Мова та література (російська)», «Українська мова та література», «Історія»	Практичні, семінарські	
		16	6
		Самостійна робота	
		58	76
	Освітній ступінь: магістр	Індивідуальні завдання	
		2	2
		Вид контролю	
		іспит, залік	іспит, залік

2. Мета та завдання навчальної дисципліни

1.1. Метою викладання навчальної дисципліни “ Освітній менеджмент ” є формування у менеджерів освіти сучасного управлінського мислення та системи спеціальних знань у галузі освітнього менеджменту; формування розуміння концептуальних основ системного управління закладами освіти; набуття умінь аналізу внутрішнього та зовнішнього середовища закладу освіти, прийняття адекватних управлінських рішень.

1.2. Основними завданнями вивчення дисципліни є :

- Формування поняття про освіту як цілісну синергетичну систему; про управління як суспільне явище, соціальний феномен, галузь знань;
- усвідомлення ієрархії рівнів управління освітою, сутності управлінської діяльності менеджера;
- розвиток потреби займатися управлінською діяльністю і усвідомлення її професійної та соціальної значущості.

Зміст та характер завдань, що застосовуються в процесі опанування змістових модулів, здебільшого мають професійно-предметну спрямованість, сприяють розвитку творчого мислення здобувачів вищої освіти – вчителів, викладачів, потенційних менеджерів освіти.

1.3. По завершенні вивчення дисципліни здобувачі вищої освіти повинні :

Знати:

- Термінологічний апарат освітнього менеджменту як галузі знань і навально дисципліни;
- нормативно-правову базу розвитку і реформування освіти в Україні;
- теоретичні основи освітнього менеджменту; принципи і підходи до управління освітою на різних рівнях: державному, регіональному, інституційному;
- функції суб'єктів управління освітою; колегіальних органів управління закладом освіти;
- етичні аспекти управлінської діяльності ;
- методи управління при вирішенні освітянських задач, можливості і умови їх застосування для підвищення ефективності управлінської праці, формування корпоративної культури у закладі освіти, функції регулювання та організації;
- функції маркетингу в освіті; принципи і умови організації маркетингового дослідження в освіті; технологію проведення маркетингового дослідження ринку освітніх послуг у мікрорайоні закладу освіти;
- особливостей управлінської (інноваційної) діяльності менеджера в освіті.
- ділові папери керівника закладу освіти.

Вміги:

- *Аналізувати:* основні напрями реформування освіти в Україні, проблеми і недоліки модернізаційних процесів; компоненти управлінської діяльності; діяльність закладу освіти як соціальної системи за різними методиками; фактори, що впливають на формування освітньої політики держави, а також у конкретному регіоні, місті, районі.
- *Проектувати:* стан розвитку навчального закладу, системи управління персоналом, програми досліджень з використанням SWOT, STEP тощо технологій.
- *Складати* програму маркетингового, моніторингового дослідження; конкретизувати зміст роботи на кожному з етапів.
- *Проводити:* маркетингові дослідження ринку освітніх послуг у мікрорайоні закладу освіти; моніторингові дослідження відповідно до цільного призначення.
- *Визначати:* стадії процесу прийняття та реалізації управлінських рішень; методи управління з урахуванням педагогічної ситуації; умови реалізації управлінських завдань для продуктивної праці персоналу школи, творчого зростання педагогів.
- *Працювати:* з різними джерелами інформації, у т.ч. з використанням Інтернет – ресурсів, нормативними документами; на платформі Moodle, виконуючи завдання для самостійної і індивідуальної роботи.

Програмні результати вивчення навчального курсу для здобувача вищої освіти

- Здатність працювати у нормативно-правовому полі законодавства України, здійснювати нормативно-правові процедури в управлінській діяльності на основі знання теорії освітнього менеджменту;
 - Здатність використовувати методи управління закладом освіти, виходячи зі стратегічних і тактичних цілей його розвитку;
- Здатність критично осмислювати знання про управління освітою в Україні, визначаючи позитивні тенденції, негативні наслідки;
- Здатність аналізувати стилі керівництва закладом і рівні спілкування команди педагогів і учнів.

3. ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Змістовний модуль 1. Теоретичні основи управління в освіті

Пізнавальні цілі: відтворити термінологію з освітнього менеджменту; визначити рівні, функції освітнього менеджменту; пояснити різницю між рівнями управління освітою в Україні; класифікувати джерела розвитку освіти; аналізувати компоненти управлінської діяльності; застосувати принципи управлінської діяльності у професійній діяльності керівника; пояснити різницю між різними структурами управління, ілюструвати різницю між принципами

адміністрування і управління закладом освіти; порівняти та зіставити функції колегіальних органів управління закладом освіти; обґрунтувати значення громадського (учнівського) самоврядування у закладі освіти; *наочно відобразити: а) структуру управління освітньою галуззю Маріуполя або окремого району Донецької області; б) профільним закладом освіти (за вибором здобувача).*

Емоційні цілі: проявляти бажання дискутувати зі здобувачами щодо ефективної діяльності органів управління освітою; зважати на управлінські завдання, пов'язані з високим рівнем змін у галузі освіти.

Зміст. Менеджмент, управління в освіті, освітній менеджмент: основні підходи до тлумачення понять. Рівні, функції освітнього менеджменту. Типи менеджменту в освіті: інформаційний, стратегічний, кадровий, інноваційний. Принципи управління.

Рівні управління освітою в Україні. *Функції виконавчих органів влади щодо управління освітою. Державно-громадське управління освітою. *Структура органів управління освітою в Маріуполі.

Управління і адміністрування закладом освіти. Адміністрування в освіті: принципи, особливості.

*Основні функції колегіальних органів управління закладом освіти. Наглядова (громадська, батьківська) рада. Педагогічна рада закладу освіти як колективний орган управління: функції (планово-прогностична, мотиваційно-цільова, інформаційно-аналітична, діагностична, комунікаційна, методична). *Громадське самоврядування у закладі освіти. *Призначення учнівського самоврядування у закладі освіти. особливості організації учнівського самоврядування.

Компоненти управлінської діяльності. Принципи управлінської діяльності (прогностичності внутрішкільного управління; єдності державних і внутрішкільних механізмів управління; демократизації і гуманізації управління; раціонального поєднання централізації і децентралізації; єдності єдиноначальства і колегіальності; інформаційної достатності; системності в управлінні). Ефективність управлінської діяльності.

Змістовний модуль 2. Основи інформаційного і кадрового менеджменту в освіті

Пізнавальні цілі: тлумачити основні поняття; характеризувати інформаційні ресурси; визначати і аналізувати основні тенденції і напрями реформування освіти в Україні; сформулювати і оцінити проблеми щодо проведення реформ на різних рівнях освіти; аргументувати необхідність застосування різних видів управлінської інформації; визначити місце менеджера в системі освіти; назвати причини, які перешкоджають ефективній діяльності менеджера освіти.

Емоційні цілі: позитивно сприймати зміни у системі освіти України, демонструючи знання з проблеми, обґрунтовано пояснювати необхідність перетворень у галузі освіти; проявляти бажання щодо застосування різних джерел інформації, зокрема виконання завдань для самостійної і індивідуальної дослідницької роботи на платформі Moodle; *проаналізувати веб-сайти закладів освіти Маріуполя, визначити переваги і недоліки щодо позиціонування закладу освіти на ринку освітніх послуг.*

Зміст. Інформаційне управління. Види інформаційних ресурсів. Управлінська інформація. Типи та категорії управлінської інформації. Джерельна база розвитку освіти в Україні. *Закони України «Про освіту, «Про вищу освіту». *Нормативно-правові документи, що регламентують діяльність органів управління освітою.

Інформаційний консалтинг. *Сучасний веб-сайт закладу освіти.

Менеджер в освіті: роль, функції. Умови і критерії ефективності діяльності менеджера в освіті.

*Етичні аспекти управлінської діяльності. *Стилі і рівні спілкування керівника з підлеглими.

Поняття про лідерство та управління (керівництво). Типи лідерів. Концепція лідерства.

Кар'єрний професійний розвиток персоналу.

Змістовний модуль 3. Стратегічний і інноваційний менеджмент в освіті

Пізнавальні цілі: визначити і охарактеризувати типи, фактори стратегічного управління в освіті; пояснити різницю між функціями і принципами маркетингу в освіті; визначити і проаналізувати методи управління, функції регулювання та організації; визначити та проаналізувати наукові й нормативно-правові ознаки менеджменту інновацій; пояснити політичне і соціальне значення концепції Нової української школи; *розробити проект Нової школи на основі проведеного SWOT аналізу ринку освітніх послуг у мікрорайоні школи (районі міста).*

Емоційні цілі: підтримувати зв'язки з громадськістю для покращення іміджу закладу освіти.

Зміст. Типи, фактори стратегічного управління в освіті. Сутність і специфіка стратегічного управління. Середовище закладу освіти. Мікро, макрофактори, що впливають на середовище закладу освіти. SWOT аналіз в освіті.

Маркетинг в освіті. Функції і принципи маркетингу в освіті. *Маркетингове дослідження: вимоги та умови проведення. Технологія проведення маркетингового дослідження. Алгоритм дій керівника щодо проведення маркетингового дослідження.

Стратегічне планування та його основні переваги.

Методи управління (економічні, організаційно-розпорядчі, соціально-психологічні): призначення, особливості застосування, недоліки. Особливості реалізації основних функцій освітнього менеджменту: регулювання та організації. Підпорядкування. Стабілізуючі впливи. Стабілізуюче регулювання. Розпорядчі впливи. Розпорядче регулювання. Дисциплінарні впливи. Дисциплінарне регулювання.

Управлінське рішення: сутність, класифікація, умови.

*Поняття про інновації в освіті, інноваційну діяльність. *Види інновацій.

*Менеджер освіти і інновації в освіті. Особливості інноваційної діяльності керівника у контексті сучасних трендів розвитку освіти в Україні.

4. СТРУКТУРА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Назви модулів і тем	Кількість годин											
	Денна форма						Заочна форма					
	Усього	У тому числі					Усього	У тому числі				
		л	с	п	і	с		л	с	п	і	с
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
Модуль 1. Теоретичний												
ЗМ 1. Теоретичні основи управління в освіті	34	6	4			24	34	2	2			30
ЗМ 2. Основи інформаційного менеджменту в освіті	26	4	4	2		16	32	2	2			28
ЗМ 3. Стратегічний і інноваційний менеджмент в освіті	30	4	2	4	2	18	38	4	2		2	30
Усього годин	90	14	16			60	90	8	4			78

5. ТЕМИ СЕМІНАРСЬКИХ ЗАНЯТЬ

Денна форма навчання

№	Назва теми	Кількість годин
1.	Державно-громадське управління і самоврядування	4
2.	Концепція Нової української школи і підготовка лідерів в освіті.	4
3.	Етичні аспекти управлінської діяльності.	4
	Усього:	12

6. ТЕМИ ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ

№	Назва теми	Кількість годин
5.	Складання програми маркетингового, програми моніторингового дослідження: вимоги та умови проведення.	4
	УСЬОГО:	4

5. ТЕМИ СЕМІНАРСЬКО-ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ

Заочна форма навчання

№	Назва теми	Кількість годин
1.	Державно-громадське управління освітою і самоврядування у закладах освіти	4
	Усього:	4

7. САМОСТІЙНА РОБОТА

Денна форма навчання

№ з/п	Назва теми	Кількість годин*
1	ЗМ 1. Рівні управління освітою в Україні. Функції виконавчих органів влади щодо управління освітою. Структура органів управління освітою в Маріуполі.	3
2.	ЗМ 1. Громадське самоврядування у закладі освіти. Призначення учнівського самоврядування у закладі освіти. Особливості організації учнівського самоврядування.	2
3.	ЗМ 2. Джерельна база розвитку освіти в Україні. Нормативно-правові документи, що регламентують діяльність органів управління освітою. Закони України «Про освіту» (2017), «Про вищу освіту» (2017).	2
4	ЗМ 2. Права і обов'язки суб'єктів управління закладом освіти. Посадові інструкції.	2
5.	ЗМ 3. Вимоги до сучасного менеджера в освіті.	2
6	Основні напрями реформування освіти в Україні. Концепція Нової української школи	2
8.	ЗМ 4. Мікро, макрофактори, що впливають на середовище закладу освіти.	2
9.	Підготовка до семінарських занять	15
10.	Підготовка до практичних занять	5

11.	Підготовка до МКР	5
12.	Виконання проектів	15
13.	Підготовка до заліку або іспиту	5
	Разом	60

7. САМОСТІЙНА РОБОТА

Заочна форма навчання

№ з/п	Назва теми	Кількість годин*
1	ЗМ 1. Рівні управління освітою в Україні. Функції виконавчих органів влади щодо управління освітою. Структура органів управління освітою в Маріуполі.	5
2.	ЗМ 1. Громадське самоврядування у закладі освіти. Призначення учнівського самоврядування у закладі освіти. Особливості організації учнівського самоврядування.	5
3.	ЗМ 2. Джерельна база розвитку освіти в Україні. Нормативно-правові документи, що регламентують діяльність органів управління освітою. Закони України «Про освіту» (2017), «Про вищу освіту» (2017).	5
4	ЗМ 2. Права і обов'язки суб'єктів управління закладом освіти. Посадові інструкції.	5
5.	ЗМ 2. Вимоги до сучасного менеджера в освіті.	5
6	Основні напрями реформування освіти в Україні. Концепція Нової української школи	5
8.	ЗМ 3. Мікро, макрофактори, що впливають на середовище закладу освіти.	5
9.	Підготовка до семінарсько-практичного заняття	15
10.	Підготовка до МКР	8
11.	Виконання проекту	10
12.	Підготовка до заліку або іспиту	10
	Разом	78

8. ІНДИВІДУАЛЬНІ ЗАВДАННЯ (НА ВИБІР СТУДЕНТА)

1. Наочно відобразити: а) структуру управління освітньою галуззю Маріуполя або окремого району Донецької області; б) профільним закладом освіти (за вибором здобувача).

2. Проаналізувати веб-сайти закладів освіти Маріуполя, визначити переваги і недоліки щодо позиціонування закладу освіти на ринку освітніх послуг.

3. Розробити проект Нової школи на основі проведеного SWOT аналізу ринку освітніх послуг у мікрорайоні школи (районі міста).

9. Методи навчання: лекції (оглядові, тематичні, дискусії); практичні; реферування наукової літератури; конспектування; розв'язання практичних завдань, проект, воркшоп.

10. Методи контролю: поточне тестування; оцінка за виконання СРС та проект; модульна контрольна робота; колоквиум; опитування, тестування, дискусії, само оцінювання, ректорська контрольна робота.

11. МЕТОДИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

1. Конспект авторських лекцій проф. І.В.Соколової

2. Освітній менеджмент: теорія і практика. зб. наук. праць / за заг. ред. І.В. Соколової, О.Б. Проценко. – Маріуполь: МДУ, 2013. – Вип. 1.
3. Освітній менеджмент: теорія і практика. зб. наук. праць / за заг. ред. І.В. Соколової, О.Б. Проценко. – Маріуполь: МДУ, 2014. – Вип. 2.
4. Освітній менеджмент: теорія і практика. зб. наук. праць / за заг. ред. І.В. Соколової, Л.В.Задорожної-Княгницької. – Маріуполь: МДУ, 2015. – Вип. 3.
5. Освітній менеджмент: теорія і практика. зб. наук. праць / за заг. ред. І.В. Соколової, Л.В.Задорожної-Княгницької – Маріуполь: МДУ, 2016. – Вип. 4.

12. РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

Базова

1. Даниленко Л.І. Інноваційний освітній менеджмент: Навч. Посібник. – К.: Главник, 2006. – 144 с.
2. Даниленко Л.І. Менеджмент інновацій в освіті. – К.: Шкільний світ, 2007. – 120 с.
3. Галіцина Л.В. Керівник : мистецтво стратегії і тактики / Людмила Галіцина . – К.: Шк. світ, 2010. – 128 с .
4. Демчук В. С. Основи освітнього менеджменту . – К. : Ленвіт , 2007. – 263 с.
5. Єльнікова Г.В. Основи адаптивного управління: (тексти лекцій) / Г.В.Єльнікова. – Х.: Видавн. група "Основа", 2004. – 128 с. – (Сер. "Б-ка журн."Управління школою"; Вип. 3 (15)).
6. Карамушка Л.М. Психологія управління закладами середньої освіти.- К.:Ніка-центр, 2000. – 332 с.
7. Коломінський Н. Л. Психологія менеджменту в освіті (соціально-психологічний аспект): [Монографія]. – МАУП, 2000. – 286 с.
8. Крижко В.В. Теорія та практика менеджменту в освіті. – Запоріжжя: Просвіта, 2003. – 272 с.
9. Левченко, Л. С. Стратегічний менеджмент навчального закладу [Текст] : навчально-методичний посібник / Л. С. Левченко ; Сумський державний педагогічний університет ім. А. С. Макаренка, Інститут педагогіки і психології. – Суми : Видавництво Сум ДПУ ім. А. С. Макаренка, 2011. – 140 с.
10. Мармаза О.І. Менеджмент в освіті: дорожня карта керівника. – Х.: Видав. група „Основа”, 2007. – 448 с.
11. Мороз, І. В. Менеджмент і маркетинг в освіті [Текст] : навч.-метод. посібник / І. В. Мороз ; Переяслав-Хмельницький ДПУ. – К. : Освіта України, 2005. – 141 с.
12. Освітній менеджмент : Навч. посібник /За заг. редакцією Л.І.Даниленко, Л.М.Карамушки. – К. : Шкільний світ, 2003. – 400 с.
13. Пшенична, Л. В. Менеджмент в освіті [Текст] : навчально-методичний посібник / Л. В. Пшенична ; Міністерство освіти і науки, молоді та спорту України, Сумський держ. пед. ун.-т ім. А. С. Макаренка. – Суми : ВВП «Мрія» ТОВ, 2012. – 214 с.
14. Хриков, Є. М. Управління навчальним закладом [Текст] : навч. посібник / Є. М. Хриков. – К. : Знання, 2006. – 365 с.

Допоміжна

15. Конаржевский Ю. А. Педагогический анализ учебно – воспитательного процесса и управления школой. – М., Педагогика, 1986. – 144 с.
16. Крижко В.В., Павлютенков Є.М. Менеджмент в освіті. – К.: 1998. ІЗМН. – 192 с.
17. Мескон М.Х., Альберт М., Хедоури Ф. Основы менеджмента: Пер.с англ. - М.: Дело, 1992. – 702 с.
18. Цехмістрова, Г. С. Управління в освіті та педагогічна діагностика [Текст] : навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів / Г. С. Цехмістрова, Н. А. Фоменко. – К. :

13. АВТОРСЬКІ НАУКОВІ ПРАЦІ

- Соколова І. В. Принципи відбору та класифікації понять у наукових дослідженнях неперервної професійної освіти / І. В. Соколова // Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології – СумДПУ ім. А.С.Макаренка – Суми, 2011 – №2(12) – С.317-328.
- Соколова І.В. Поняттєво-термінологічний апарат педагогічного дослідження: джерельна база // Педагогічний процес: теорія і практика (серія: педагогіка) № 2 (53), 2016. – С. 14–20.
- Соколова І.В. Управління вищою освітою у зарубіжних країнах \\\ Неперервна професійна освіта: теорія і практика : наук.-метод. журн. – К., 2014. – Вип. 3/4. – С. 30–38.
- Соколова І. В. Джерельна база дослідження освітнього менеджменту в Україні // Освітній менеджмент: теорія і практика: зб. наук. праць / за заг. ред. І. В. Соколової, О. Б. Проценко. – Маріуполь: МДУ, 2014. – С. 5-22.
- Соколова І.В. Інновації в освіті України / І. В. Соколова // Освітній менеджмент: теорія і практика. зб. наук. праць / за заг. ред. І.В. Соколової, О.Б. Проценко. – Маріуполь: МДУ, 2015. – Вип. 3. – С. 6 –18.
- Соколова І.В. Середня освіта України: сучасний стан і перспективи розвитку Фондові лекції з дисциплін соціально-гуманітарної, професійної та педагогічної підготовки магістрів спеціальності «Управління навчальним закладом): наук. видання / за заг. ред. І.В.Соколової, Л.В.Задорожної-Княгницької. – Ч. III (Міждисц. випуск). – Маріуполь : МДУ, 2015. – С.60 – 79.

14. ІНФОРМАЦІЙНІ РЕСУРСИ

Електронні видання для самостійної роботи, підготовки проектів та самоосвіти здобувача вищої освіти:

- Національний освітній глосарій: вища освіта / [авт.-уклад.: В. М. Захарченко, С. А. Калашнікова, В. І. Луговий та ін. ; за ред. В. Г. Кременя] ; МОН України, НАПН України, Нац. Темпус-офіс в Україні. — 2-ге вид., перероб. і доп. — Київ : Плеяди, 2014. — 100 с.
- Касьянов Г. Освітня система України 1990-2014. Аналітичний огляд. – К.: ТАКСОН, 2015. – 52 с.
- Навчальні посібники, розміщені на платформі
- Наукові праці провідних фахівців у галузі освіти та управління за тематикою змістовних модулів

НАВЧАЛЬНИЙ КОНТЕНТ

Денна форма навчання

Лекція 1 (4 год)

1. Менеджмент, управління в освіті, освітній менеджмент: основні підходи до тлумачення понять.
2. Рівні, функції освітнього менеджменту.
3. Типи менеджменту в освіті: інформаційний, стратегічний, кадровий, інноваційний.
4. Принципи управління.
5. Рівні управління освітою в Україні.
6. Управління і адміністрування закладом освіти. Адміністрування в освіті: принципи, особливості.

7. Педагогічна рада закладу освіти як колективний орган управління: функції (планово-прогностична, мотиваційно-цільова, інформаційно-аналітична, діагностична, комунікаційна, методична).

Лекція 2 (2 год.)

1. Компоненти управлінської діяльності.
2. Принципи управлінської діяльності (прогностичності внутрішкільного управління; єдності державних і внутрішкільних механізмів управління; демократизації і гуманізації управління; раціонального поєднання централізації і децентралізації; єдності єдиноначальства і колегіальності; інформаційної достатності; системності в управлінні).
3. Ефективність управлінської діяльності.

Лекція 3 (4 год.)

1. Інформаційне управління. Види інформаційних ресурсів. Управлінська інформація. Типи та категорії управлінської інформації. Джерельна база розвитку освіти в Україні. Інформаційний консалтинг.
2. Менеджер в освіті: роль, функції. Умови і критерії ефективності діяльності менеджера в освіті.
3. Етичні аспекти управлінської діяльності. Стил і рівні спілкування керівника з підлеглими.
4. Поняття про лідерство та управління (керівництво). Типи лідерів. Концепція лідерства.
5. Кар'єрний професійний розвиток персоналу.

Лекція 4 (4 год.)

1. Типи, фактори стратегічного управління в освіті. Сутність і специфіка стратегічного управління.
2. Середовище закладу освіти. Мікро, макрофактори, що впливають на середовище закладу освіти. SWOT аналіз в освіті.
3. Маркетинг в освіті. Функції і принципи маркетингу в освіті.
4. Технологія проведення маркетингового дослідження. Алгоритм дій керівника щодо проведення маркетингового дослідження.
5. Стратегічне планування та його основні переваги.
6. Особливості реалізації основних функцій освітнього менеджменту: регулювання та організації. Підпорядкування. Стабілізуючі впливи. Стабілізуюче регулювання. Розпорядчі впливи. Розпорядче регулювання. Дисциплінарні впливи. Дисциплінарне регулювання.
7. Методи управління (економічні, організаційно-розпорядчі, соціально-психологічні): призначення, особливості застосування, недоліки.
8. Управлінське рішення: сутність, класифікація, умови.

Заочна форма навчання

Лекція 1 (4 год)

1. Менеджмент, управління в освіті, освітній менеджмент: основні підходи до тлумачення понять.
2. Рівні, функції освітнього менеджменту.
3. Типи менеджменту в освіті: інформаційний, стратегічний, кадровий, інноваційний.
4. Принципи управління.
5. Управління і адміністрування закладом освіти. Адміністрування в освіті: принципи, особливості.
6. Компоненти управлінської діяльності.
7. Принципи управлінської діяльності (прогностичності внутрішкільного управління; єдності державних і внутрішкільних механізмів управління; демократизації і

гуманізації управління; раціонального поєднання централізації і децентралізації; єдності єдиноначальства і колегіальності; інформаційної достатності; системності в управлінні).

Лекція 3 (4 год.)

1. Інформаційне управління. Види інформаційних ресурсів. Управлінська інформація. Типи та категорії управлінської інформації. Джерельна база розвитку освіти в Україні. Інформаційний консалтинг.
2. Менеджер в освіті: роль, функції. Умови і критерії ефективності діяльності менеджера в освіті.
3. Поняття про лідерство та управління (керівництво). Типи лідерів. Концепція лідерства.
4. Типи, фактори стратегічного управління в освіті. Сутність і специфіка стратегічного управління.
5. Середовище закладу освіти. Мікро, макрофактори, що впливають на середовище закладу освіти. SWOT аналіз в освіті.
6. Методи управління (економічні, організаційно-розпорядчі, соціально-психологічні): призначення, особливості застосування, недоліки.

Семінарсько-практичні заняття

Денна форма навчання

Семінарсько-практичне заняття 1. (4 год.)

Державно-громадське управління розвитком освіти та самоврядування

Форма проведення: семінар-кологвіум

1.1. Питання, які виносяться для вивчення та обговорення:

1. Державно-громадське управління розвитком освіти і самоврядування у закладі освіти: визначення у документах; завдання; функції; зміст; особливості.
2. Принципи управління, управлінської діяльності.
3. Учніське самоврядування.

1.2. Завдання до семінару

1. *З'ясуйте* у нормативних документах та словниках визначення поняттям «державно-громадське управління», «самоврядування», «самуправління».
2. *Ознайомтеся* з інформацією, поданою у навчальних посібниках і наукових працях та підготуйте розгорнуті і аргументовані відповіді на такі питання:
 - Яка мета і завдання державно-громадського управління розвитком освіти?
 - Яким чином репрезентовано зміст державно-громадського управління розвитком освіти?
 - Яким є функції державно-громадського управління розвитком освіти?
3. *Обґрунтуйте*, яким чином класифікують моделі управління розвитком освіти.
4. *Визначте і обґрунтуйте* особливості державно-громадського управління розвитком освіти.
5. *З'ясуйте* структуру учнівського самоврядування, поясніть особливості керівництва діяльністю учнівського самоврядування або співробітництва.
6. *Доведіть* на прикладах практичну спрямованість діяльності громадського самоврядування.
7. *Охарактеризуйте* аспекти діяльності директора, педагога-організатора, класного керівника щодо реалізації особистісно орієнтованої моделі взаємодії на засадах педагогіки співробітництва.

Семінарсько-практичне заняття 2. (4 год.)

Концепція Нової української школи і підготовка лідерів в освіті

Форма проведення: «круглий стіл»

1.1. Питання, які виносяться для вивчення та обговорення:

1. Що таке концепція Нової української школи? Для чого вона потрібна?
2. Які основні компоненти увійдуть до «формули Нової української школи»?
3. Якими професійними компетентностями та особистісними якостями має володіти керівник закладу освіти як лідер Нової української школи.

1.2. Завдання до семінару

1. *Проаналізуйте* Концепцію Нової української школи, виступи Л.Гриневич, інші матеріали, подані на інформаційних сайтах МОН України з метою рефлексії діяльності педагога, керівника закладу освіти в умовах реформування освіти
2. *Прокоментуйте* такі положення та цитати.
 - Концепція «Нової української школи» – це ідеологія реформи середньої освіти.
 - Нова українська школа має бути в авангарді змін
 - «Школа компетентностей – це читання з розумінням» (Л.Гриневич)
 - Школа має працювати на засадах педагогіки партнерства
3. *Аргументуйте* ризики: не впровадження реформ; впровадження концепції Нової української школи
4. *Визначте та прокоментуйте* компоненти формули Нової української школи. Які з елементів, на Ваш погляд, потребують уточнення, заміни, розширення тощо.
5. *Висловіть* Ваші думки щодо структурної моделі випускника школи.
6. *Визначте* та прокоментуйте дії керівника закладу освіти щодо роз'яснень основних положень концепції, мотивування педагогів, батьків на позитивне сприйняття реформ.
7. *Запропонуйте* модель керівника Нової української школи.

Семінарсько-практичне заняття 3.

Етичні аспекти управлінської діяльності

Форма проведення: дискусія

1.1. Питання, які виносяться для вивчення та обговорення:

1. Професійна етика. Професійна етика педагога. Етика управління. Морально-етичні принципи управлінської діяльності.
2. Стиль керівництва — основа комунікації керівника школи з педагогічним колективом
3. Стилi і рівні спілкування керівника з підлеглими.
4. Етика управління. Етична поведінка керівника закладу освіти.

1.2. Завдання до семінару

1. *З'ясуйте* у джерелах різні підходи до визначення таких понять: «професійна етика», «етика керівника», «етика управління», «етикет керівника».
2. *Ознайомтеся* з інформацією, поданою у навчальних посібниках і наукових працях та підготуйте розгорнуті і аргументовані відповіді на такі питання:
3. *Охарактеризуйте* стилі і рівні спілкування керівника закладу освіти з педагогами, учнями, батьками, адміністративними органами управління.
4. *Проаналізуйте* основні правила морально-етичної поведінки управлінця і висловіть власну точку зору щодо практичного значення для керівника закладу освіти (див. Алюшина... С. 16-33).
5. За результатами опрацювання (реферування) навчально-методичних матеріалів *виконайте* тестові завдання для самоперевірки знань (С. 40-45).

Джерело: Алюшина Н. О. Морально-психологічні засади управлінської діяльності: навч.метод. матеріали / Н. О. Алюшина, Т. В. Новаченко. – К. : НАДУ, 2013. – 60 с.

Практичне заняття 4.

Маркетинг, моніторинг в управлінській діяльності керівника закладу освіти

На платформі Moodle *виконайте* тестові завдання.

1. Користуючись інформаційними джерелами (у т.ч. розміщеними на освітній платформі), визначте:
 - основні компоненти програми маркетингового дослідження
 - вимоги до проведення SWOT аналізу у закладах освіти

- алгоритм дій керівника щодо проведення маркетингового дослідження.
5. На платформі Moodle виконайте тестові завдання.

Семінарсько-практичні заняття
Заочна форма навчання
Семінарсько-практичне заняття 1. (4 год.)

Державно-громадське управління розвитком освіти та самоврядування

Форма проведення: семінар-кологвіум

1.1. Питання, які виносяться для вивчення та обговорення:

1. Державно-громадське управління розвитком освіти і самоврядування у закладі освіти: визначення у документах; завдання; функції; зміст; особливості.
2. Принципи управління, управлінської діяльності.
3. Учніське самоврядування.

1.2. Завдання до семінару

1. З'ясуйте у нормативних документах та словниках визначення поняттям «державно-громадське управління», «самоврядування», «самоуправління».
2. Ознайомтеся з інформацією, поданою у навчальних посібниках і наукових працях та підготуйте розгорнуті і аргументовані відповіді на такі питання:
 - Яка мета і завдання державно-громадського управління розвитком освіти?
 - Яким чином репрезентовано зміст державно-громадського управління розвитком освіти?
 - Яким є функції державно-громадського управління розвитком освіти?
3. Обґрунтуйте, яким чином класифікують моделі управління розвитком освіти.
4. Визначте і обґрунтуйте особливості державно-громадського управління розвитком освіти.
5. З'ясуйте структуру учнівського самоврядування, поясніть особливості керівництва діяльністю учнівського самоврядування або співробітництва.
6. Доведіть на прикладах практичну спрямованість діяльності громадського самоврядування.
7. Охарактеризуйте аспекти діяльності директора, педагога-організатора, класного керівника щодо реалізації особистісно орієнтованої моделі взаємодії на засадах педагогіки співробітництва.

**МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ДО ПРОВЕДЕННЯ ПРАКТИЧНИХ
(СЕМІНАРСЬКИХ) ЗАНЯТЬ І САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ**

Самостійна робота з курсу «Освітній менеджмент» – це важлива форма опанування цієї дисципліни. Вона покликана доповнити, узагальнити й систематизувати лекційний матеріал, розвинути навички роботи з методичними матеріалами та науковими першоджерелами, стимулювати пізнавальну активність і творчий пошук студентів.

Успішне проведення самостійної роботи залежить від багатьох чинників. Одним із найбільш істотних є сумлінна підготовка студента до неї.

Насамперед ознайомтеся з **темою** самостійної роботи, з'ясуйте, який саме **навчальний матеріал** пропонується до розгляду, пригадайте його місце в системі навчального курсу. Уважно прочитайте **план** заняття, ознайомтеся зі **списками основної та додаткової літератури**.

Якщо семінарському заняттю передувала **лекція** з тієї самої теми, слід **проглянути її конспект**, який допоможе вам зорієнтуватися в навчальному матеріалі, звернути увагу на проблемні питання й завдання, запропоновані викладачем, на значення нових термінів, на рекомендовані наукові джерела.

Основними дидактичними цілями проведення семінарських занять є такі:

- забезпечити педагогічні умови для поглиблення і закріплення знань здобувачів вищої освіти зі змістовного модулю, набутих під час лекцій та у процесі вивчення навчальної інформації, що виноситься на самостійного опрацювання; □
- спонукати здобувачів до колективного творчого обговорення найбільш складних питань з теорії і практики управління, активізація їх до самостійного вивчення наукової та методичної літератури, формування у них навичок самоосвіти; □
- оволодіння методами аналізу фактів, явищ і проблем, що розглядаються та формування умінь і навичок до здійснення різних видів управлінської діяльності.

Форми проведення семінарів

Семінар-колоквіум — це систематизація теоретичних і фактичних знань (підготовка та презентація матеріалу з певної теми, обговорення її та формулювання висновків), спрямована в основному на придбання нових знань і когнітивних вмінь (від англ. «cognitive» — пізнавальний).

Семінар-колоквіум проходить зазвичай у формі дискусії, в ході якої здобувачам вищої освіти надається можливість висловити свою точку зору на проблему, що розглядається, вчитися обґрунтовувати і захищати її. Аргументуючи і відстоюючи свою думку, здобувач демонструє, наскільки глибоко і усвідомлено він засвоїв вивчений матеріал. Від студента вимагається: знання різних точок зору, висловлених у джерелах (підручниках, посібниках, статтях) з даної проблеми, а також обов'язково наявність власної думки з обговорюваних питань і вміння його аргументувати.

Семінар – круглий стіл – це форма публічного обговорення чи висвітлення якихось питань, коли учасники висловлюються у визначеному порядку за обраною темою або питаннями, які пропонуються для обговорення. Студенти заздалегідь готують доповіді, реферати та виступи за темою семінару. На занятті вони заслуховуються, після чого починається їх обговорення, аналіз, коментування, обмін думками. На семінарі дискутуються проблеми, обговорюються шляхи розв'язання управлінських задач.

АЛГОРИТМ ПІДГОТОВКИ ДО СЕМІНАРСЬКОГО ЗАНЯТТЯ:

- проаналізуйте тему заняття, подумайте над його дидактичними цілями і основними проблемами, які винесені на обговорення;
- опрацюйте рекомендовану навчальну, наукову та методичну літературу, при цьому обов'язково конспектуйте і занотуйте прочитане, виписуйте те, що, на ваш погляд, сприятиме ефективному проведенню семінарського заняття;
- намагайтеся сформулювати свою думку з кожного питання і обґрунтуйте свої міркування; □
- запишіть запитання, які виникли у вас під час підготовки до проведення семінарського заняття; □
- складіть план-конспект відповіді на кожне питання, використовуючи різні форми: тезисний план, порівняльна таблиця, тези, есе тощо.

Тест для самоконтролю, який охоплює ключові питання. Обов'язково виконайте його і перевірте правильність відповідей. Проаналізуйте власні помилки: вони можуть свідчити про певні «прогалини» у ваших знаннях. Заповніть ці «білі плями» і ще раз зверніться до питань тесту.

ЗАСОБИ ДІАГНОСТИКИ НАВЧАЛЬНИХ ДОСЯГНЕНЬ СТУДЕНТІВ

Питання для заліку, іспиту

Змістовний модуль 1. Теоретичні основи управління в освіті

Менеджмент, управління в освіті, освітній менеджмент: основні підходи до тлумачення

понять.

Рівні, функції освітнього менеджменту.

Типи менеджменту в освіті: інформаційний, стратегічний, кадровий, інноваційний.

Принципи управління.

Рівні управління освітою в Україні. Функції виконавчих органів влади щодо управління освітою. Державно-громадське управління освітою.

Управління і адміністрування закладом освіти. Адміністрування в освіті: принципи, особливості.

Основні функції колегіальних органів управління закладом освіти. Наглядова (громадська, батьківська) рада.

Компоненти управлінської діяльності. Принципи управлінської діяльності (прогностичності внутрішкільного управління; єдності державних і внутрішкільних механізмів управління; демократизації і гуманізації управління; раціонального поєднання централізації і децентралізації; єдності єдиноначальства і колегіальності; інформаційної достатності; системності в управлінні).

Змістовний модуль 2. Основи інформаційного і кадрового менеджменту в освіті

Види інформаційних ресурсів. Управлінська інформація. Типи та категорії управлінської інформації.

Джерельна база розвитку освіти в Україні. Закони України «Про освіту, «Про вищу освіту».

Менеджер в освіті: роль, функції. Умови і критерії ефективності діяльності менеджера в освіті.

Поняття про лідерство та управління (керівництво). Типи лідерів. Концепція лідерства.

Змістовний модуль 3. Стратегічний і інноваційний менеджмент в освіті

Типи, фактори стратегічного управління в освіті. Сутність і специфіка стратегічного управління. Середовище закладу освіти. Мікро, макрофактори, що впливають на середовище закладу освіти. SWOT аналіз в освіті.

Маркетинг в освіті. Функції і принципи маркетингу в освіті.

Стратегічне планування та його основні переваги.

Методи управління (економічні, організаційно-розпорядчі, соціально-психологічні): призначення, особливості застосування, недоліки. Особливості реалізації основних функцій освітнього менеджменту: регулювання та організації. Підпорядкування. Стабілізуючі впливи. Стабілізуюче регулювання. Розпорядчі впливи. Розпорядче регулювання. Дисциплінарні впливи. Дисциплінарне регулювання.

Особливості інноваційної діяльності керівника у контексті сучасних трендів розвитку освіти в Україні.

Перелік питань, що включені до модульної контрольної роботи, комплексної контрольної роботи, ректорської контрольної роботи

Рівні, функції освітнього менеджменту. Типи менеджменту в освіті: інформаційний, стратегічний, кадровий, інноваційний. Принципи управління. Типи управлінських структур.

Рівні управління освітою в Україні. Управління і адміністрування закладом освіти. Основні функції колегіальних органів управління закладом освіти.

Компоненти управлінської діяльності. Принципи управлінської діяльності.

Види інформаційних ресурсів. Типи та категорії управлінської інформації.

Основні напрями реформування освіти в Україні.

Основні наукові підходи в теорії управління персоналом. Професійна компетентність менеджера: компоненти, рівні. Умови і критерії ефективності діяльності менеджера в освіті. Типи лідерів. Концепція лідерства. Організація та проведення атестації педагогічних кадрів.

Методи управління: призначення, особливості застосування, недоліки. Особливості реалізації основних функцій освітнього менеджменту: регулювання та організації. Управлінське рішення: сутність, класифікація, умови.

Типи, фактори стратегічного управління в освіті. Функції і принципи маркетингу в освіті. Маркетингове дослідження: вимоги та умови проведення. Програма маркетингового дослідження: основні компоненти.

Види інновацій. Інноваційні технології у навчально-виховному процесі закладу освіти. Особливості інноваційної діяльності керівника у контексті сучасних трендів розвитку освіти в Україні.

Формати проведення заліку: МКР

Іспитова карта з освітнього менеджменту складається з *двох частин* – теоретичної та практичної і передбачає виконання п'яти завдань у письмовій формі.

- Перше завдання репродуктивного типу: *дати визначення поняттям, назвати....*
- Друге завдання «Виконати тест» : пропонується 10 тестових завдань.
- Третє завдання репродуктивно-продуктивного типу: *охарактеризувати, з'ясувати особливості, функції тощо об'єкта.*
- Четверте завдання передбачає рефлексію знань студентів за тематикою змістових модулів. Приклади завдань: *визначити, проаналізувати, довести, висловити власну думку щодо.*
- П'яте завдання є творчим, підвищеної складності і виконується студентом за бажанням у формі твору-роздумів.

Залік у формі виконання МКР проводиться за 3 варіантами. Час виконання завдання – 2 академічні години. Під час іспиту не дозволяється користуватися інформаційними матеріалами.

На заліку оцінюється виконання кожного завдання. Підсумкова оцінка із залікового кредитів (дисципліни) є сумарною кількістю балів, яку здобувачі отримали за поточну роботу протягом семестру (мін. 50 балів) і балів, отриманих за виконання 5 завдань.

Розподіл балів, що присвоюються студентам за відповіді на курсовому екзамені

№ п/п	Зміст роботи	Кількість балів
1.	Знання базових понять з дисципліни	5
2.	Виконання 10 тестових завдань.	10
3.	Викладення основних положень з теоретичного питання з прикладами, які посилюють твердження або аргументують тези: третє завдання	15
4.	Розв'язання управлінської задачі.	25
	Разом	55
5	Творче завдання (підвищеної складності)	20

Формати проведення заліку: воркшоп

Методичні коментарі до форматів проведення заліку

Воркшоп є активним розвиваючим методом групової роботи. Саме поняття (в перекладі з англійської workshop – майстерня) вказує на його центральну ідею: на воркшопі всі учасники активні і самостійні. В основі методу лежить інтенсивна групова взаємодія, при цьому акцент

робиться на отримання динамічного знання.

Воркшоп являє собою дослідження, в центрі якого лежить окремо взята і неоднозначна проблема. Спеціальним чином організований процес роботи в групі дозволяє поглянути на неї об'ємно, з різних, часом найнесподіваніших ракурсів. Воркшоп допомагає актуалізувати досвід, наявний в групі і інтегрувати на основі існуючих ресурсів новий погляд і розуміння розглянутої проблеми. Таким чином, воркшоп допомагає стати всім його учасникам після закінчення більш компетентними, ніж на початку.

Знання, отримані в процесі воркшопу, є продуктом активної діяльності самих учасників, що багаторазово підвищує ефективність їх засвоєння.

Основні відмінності воркшопу від заходів іншого типу – висока інтенсивність групової взаємодії, активність і самостійність учасників, актуальний досвід і особисте переживання. Експерт, керівник воркшопу допомагає учасникам визначити мету, завдання високопродуктивної майстерні, підбирає методи і прийоми для активного дослідження.

Учасники заходу використовують особистий досвід і знання та вміння, наявні у них з теми воркшопу. Вони діляться ними з іншими учасниками заходу. Ведучий вміло контролює процес, спрямовує діяльність групи.

Тривалість міні воркшопа 1 година.

Завдання для модульної (комплексної) контрольної роботи.

Варіанти завдань, складені за тестовими технологіями. Кожний студент, який залучений до написання ККР, має свій варіант завдань і виконує його на платформі Moodle або на спеціальному аркуші.

Модульні контрольні роботи (МКР) виконуються за двома варіантами.

Комплексні контрольні роботи (ККР) розробляються для кожного студента.

Формат МКР

- Перше завдання репродуктивного типу: *дати визначення поняттям, назвати....*
- Друге завдання репродуктивно-продуктивного типу: *охарактеризувати, з'ясувати особливості, функції тощо об'єкта.*
- Третє завдання передбачає рефлексію знань студентів за тематикою змістових модулів. Приклади завдань: *визначити, проаналізувати, довести, висловити власну думку щодо.*
- Четверте завдання спрямовано на перевірку рівня сформованості практичних умінь і навичок.

Приклади модульних контрольних робіт

1. Дати визначення поняттям: **Мак. 5 бал.**

2. Виконати тестові завдання. **Мак. 10 бал.**

2.1. Зміст оперативної інформації визначається у відповідності з: а) стратегію діяльності закладу освіти; б) довгостроковими цілями закладу освіти; в) конкретними завданнями управління закладом освіти. д) з управлінським рішенням керівника.

2.2. До особистісних якостей керівника відносяться:

а) освіта, ерудиція, пошук нових форм роботи; б) толерантність, чесність, справедливість;

в) уміння керувати собою, своїм поведінням, відносинами з оточуючими людьми;

г) ініціативність, оперативність у рішенні проблем, здатність сконцентруватися на головному.

3. Визначте компоненти системи і рівні управління освітою в Україні.

Мак. 15 бал.

4. Визначте та проаналізуйте особливості організаційних методів в управління освітою. Наведіть приклади. **Мак. 25 бал.**

5. *Т творче (бонусне) завдання*

Максимальна кількість балів, яку може отримати здобувач вищої освіти (за чотири завдання) – 55.

Під час виконання МКР, ККР не дозволяється використовувати довідкову літературу.

Завдання для післятестажийного моніторингу набутих знань і вмінь з дисципліни

Післятестажийний моніторинг проводиться у вигляді ректорських контрольних робіт відповідно до Положення про ректорський контроль знань студентів Маріупольського державного університету, затвердженого наказом від 23 грудня 2015 року № 361.

Типова контрольна картка містить 4 завдання.

- Перше і друге завдання репродуктивного типу: *дати визначення поняттям, назвати....*
- Третє завдання репродуктивно-продуктивного типу: *охарактеризувати, з'ясувати особливості, функції тощо об'єкта.*
- Четверте завдання передбачає рефлексію знань студентів за тематикою змістових модулів. Приклади завдань: *визначити, проаналізувати, довести, висловити власну думку щодо.*
- П'яте завдання є творчим, підвищеної складності і виконується студентом за бажанням у формі твору-роздумів.

Основні критерії оцінювання контрольних завдань: правильність визначення поняття або його основних дефініцій; повнота розкриття питання; логіка викладення, культура писемного мовлення; аргументованість відповідей; аналітичні міркування, уміння робити порівняння, висновки; цілісність, систематичність, логічна послідовність; акуратність оформлення письмової роботи. За виконання п'ятого завдання студенту нараховуються додаткові бали (бонуси). *Кращі розміщуються на порталі Moodle.*

Виконання завдань ректорської контрольної роботи оцінюється за 100- бальною шкалою.

Приклад контрольної картки.

1. Дайте визначення таким поняттям : методологія, наукова діяльність, педагогічне дослідження, метод дослідження, метамова дослідження.
2. Назвати рівні методології.
3. Охарактеризувати основні підходи до проведення педагогічного дослідження.
4. Визначити та довести значення основних загальнонаукових методів дослідження.
5. Сформулюйте тезу, наведіть два - три переконливі аргументи, які найкраще підтвердять Ваші міркування щодо значення міждисциплінарного дослідження Європейського простору вищої освіти.

Приклад методичного диктанту

1. Існують наступні компоненти науки, що мають такі визначення

ПЕРЕЛІК НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНИХ ПОСІБНИКІВ, ТЕХНІЧНИХ ЗАСОБІВ НАВЧАННЯ

1. Мультимедійні авторські лекції проф. І.В.Соколової

2. Електронні видання для самостійної роботи, підготовки проектів та самоосвіти здобувача вищої освіти:

- Національний освітній глосарій: вища освіта / [авт.-уклад.: В. М. Захарченко, С. А. Калашнікова, В. І. Луговий та ін. ; за ред. В. Г. Кременя] ; МОН України, НАПН України, Нац. Темпус-офіс в Україні. — 2-ге вид., перероб. і доп. — Київ : Плеяди, 2014. — 100 с.
- Касьянов Г. Освітня система України 1990-2014. Аналітичний огляд. – К.: ТАКСОН, 2015. – 52 с.
- Навчальні посібники, розміщені на платформі
- Автореферати дисертацій з тематики дослідження проблем освітнього менеджменту
Наукові праці провідних фахівців у галузі освіти та управління за тематикою

ІНФОРМАЦІЙНІ МАТЕРІАЛИ БІБЛІОТЕКИ ПО ЗАБЕЗПЕЧЕННЮ НАВЧАЛЬНИМИ ПІДРУЧНИКАМИ (ПОСІБНИКАМИ) З ДИСЦИПЛІНИ «»

з/п	Автор підручника (навчального посібника тощо)	Найменування підручника (навчального посібника тощо), вихідні дані	Рік видання	Кількість примірників
1.	Павлютенков, Є.М. Крижко В.В.	Основи управління школою: учебное пособие - Х.: Основа, 2006	2006	
2.	Т.И. Шамова, Т.М. Давыденко, Г.Н. Шибанова	Управление образовательными системами: учебное пособие для студ. высш. пед. учеб. заведений/. - М.: Академия,	2002.	
3.	Мармаза О.І.	Менеджмент в освіті: секрети успішного управління: навчальне видання. - Х.: Основа,	2005.	
4.	Мармаза О.І.	Інноваційні підходи до управління навчальним закладом: учебное пособие. - Харків: Основа	2004	
5.	Мороз І.В.	Менеджмент і маркетинг в освіті: навчально-методичний посібник. – К.: Освіта України	2009	
6.	под ред. А.П. Егоршина	Менеджмент образования: учебное пособие. – М.: Логос,	2009	
7.	Ковальський, Т. Дж.	Проблемні ситуації в керуванні освітою. – Львів: Літопис,	2003	

13. Інформаційні ресурси

1. ЄВРОПА 2020: стратегія для розумного, сталого та всеохоплюючого зростання [Електронний ресурс] / Європейська комісія. — Текст. дані. — Режим доступу: old.minjust.gov.ua/file/31493 (дата звернення: 12.08.16). — Назва з екрана.
2. Національний освітній глосарій: вища освіта / [авт.-уклад.: В. М. Захарченко, С. А. Калашнікова, В. І. Луговий та ін. ; за ред. В. Г. Кременя] ; МОН України, НАПН України, Нац. Темпус-офіс в Україні. — 2-ге вид., перероб. і доп. — Київ : Плеяди, 2014. — 100 с.
3. Національна доповідь про стан і перспективи розвитку освіти в Україні / Нац. акад. пед. наук України ; [редкол.: В. Г. Кремень (голова), В. І. Луговий (заст. голови), А. М. Гуржій (заст. голови), О. Я. Савченко (заст. голови)] ; за заг. ред. В. Г. Кременя. — Київ : Педагогічна думка, 2016. — 448 с. — Бібліогр.: с. 21. — (До 25-річчя незалежності України).
4. Нова школа : простір освітніх можливостей. Проект для обговорення. – 2016. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://mon.gov.ua/activity/education/zagalna-serednya/ua-sch-2016/>
5. Про вищу освіту [Електронний ресурс] : Закон України від 1 лип. 2014 р. № 1556-VII : [станом на 14.06.2016 р.] // Законодавство України / Верхов. Рада України. — Текст. дані. — Київ, 2016. — Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1556-18> (дата звернення: 12.08.16). — Назва з екрана.
6. Про затвердження Національної рамки кваліфікацій [Електронний ресурс] : постанова Кабінету Міністрів України від 23 листоп. 2011 р. № 1341 // Законодавство України / Верхов. Рада України. — Текст. дані. — Київ, 2011. — Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/1341-2011-%D0%BF> (дата звернення: 12.08.16). — Назва з екрана..

7. The Millennium Development Goals Report, 2015 [Electronic resource] / United Nations. — Electronic data. — New York, 2015. — 75 p. — Mode of access: [http://www.un.org/millenniumgoals/2015_MDG_Report/pdf/MDG% 202015 %20rev%20\(July%201\).pdf](http://www.un.org/millenniumgoals/2015_MDG_Report/pdf/MDG%202015%20rev%20(July%201).pdf). — Title from the screen.